

5. Криворот В. В. Особенности аббревиации в русском, английском и французском языках. *Язык, речь, общение в контексте диалога языков и культур*. 2012. № 4. С. 42–50.
6. Куткина А. Ю. Аббревиация в русской и немецкой политической терминологии как проблема перевода : дис. ... канд. филол. наук. : М., 2011. 225 с.
7. Федосеева Л. Ю. Аббревиация как способ словообразования в современной медицинской терминологии (на материале наименований рандомизированных клинических исследований во французском языке). *Вестник Московского гос. обл. ун-та*. 2012. Вып. 2(8). С. 126–131.
8. Попова О. А. Аббревиация в речи курсантов военного ВУЗа. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2016. № 3(57). С. 159–161.
9. Чичиланова С. А. Аббревиация в языке современной прессы (на примере сельскохозяйственной терминологии во французском языке). *Вестник ЧГАА*. 2012. № 61. С. 195–197.
10. Сосунова Г. А. Структурно-семантическая характеристика аббревиатуры в текстах таможенной тематики на французском языке. *Известия высших учебных заведений*. 2014. № 1(29). С. 174–185.
11. Платонова А. А. Аббревиация как способ словообразования в тюремном жаргоне. *Вестник Волгоградского гос. ун-та*. 2011. № 2(14). с. 183–185
12. Дроздов Р. К. К вопросу об использовании аббревиатурных образований в текстах СМИ. *Вестник Красноярского гос. пед. ун-та им. В.П. Астафьева*. 2011. № 4(18). С. 217–222.
13. Dictionnaire des termes et abréviations techniques [Электронный ресурс]. URL : <http://www.batir-en-mer.com/a-savoir/dictionnaire-termes-abreviations-techniques> (дата звернення : 05.10.2018).
14. Abréviations utilisées en architecture [Электронный ресурс]. URL : <http://archiforum.free.fr/abreviations/> (дата звернення : 05.10.2018).
15. Словарь сокращений русского языка [Электронный ресурс]. URL : https://abbr_rus.academic.ru/ (дата звернення : 05.10.2018).
16. Російсько-український архітектурно-будівельний словник / Гол. ред. О. М. Левінський. К. : Мислене древо. 2009. 92 с.
17. Суперанская А. В. Общая терминология : Вопросы теории. 6-е изд. М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. 248 с.
18. Пашинина Ю. С. Современная строительная терминология (на материале французской строительной прессы). *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2016. № 6–2(60). С. 138–140.
19. Справочник по этимологии и исторической лексикологии [Электронный ресурс]. URL : https://dic.academic.ru/contents.nsf/etymology_terms/ (дата звернення : 03.10.2018).
20. Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов. 5-е изд. перераб. и доп. Назрань : ООО «Пилигрим», 2010. 486 с.
21. Сергеева Т. С. Аббревиатура в системе лексических сокращений. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. 2013. № 6(24). С. 174–179.
22. Книщенко Н. П. Абревіація в системі сучасної дорожньо-будівельної термінологічної номінації. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. 2010. № 675. С. 19–22.

УДК 82-1/29

ХУДОЖНЯ СВОЄРІДНІСТЬ ОБРАЗУ «ІСТИННОГО ХРИСТІЯНИНА» У ЛІРИЦІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Г. С. Кожеймяк, Н. М. Урсані

Анотація. У статті розглядається художня своєрідність образу «істинного християнина» у ліриці Григорія Сковороди (на матеріалі збірки «Сад божественних пісень»). Даний аспект досліджується з урахуванням світоглядних тенденцій епохи Бароко та власне філософських ідей самого мислителя.

У роботі розкривається образ людини, яка подолала прірву самотності шляхом символічного самоперетворення з зовнішньої людини на внутрішню.

У статті художня своєрідність образу істинного християнина пов'язана із ідеями геоцентризму, що домінували і в літературі, і у філософії XVII–XVIII ст.

Ключові слова: образ, лірика, внутрішня людина, символ, самопізнання.

Григорій Сковорода є тим видатним представником літератури українського Бароко, у творчості якого можна прослідкувати художню реалізацію цілого ряду філософських ідей щодо спорідненої праці, щастя, Небесної Держави тощо. А тому тематика та проблематика його творів є актуальною і на сьогоднішній час. Зокрема, викликає інтерес

проблема істинної віри у житті людини та її художня реалізація у збірці Григорія Сковороди «Сад божественних пісень».

Дослідженнями релігійних, філософських і моральних аспектів лірики Г. Сковороди займалися вчені у різні періоди, зокрема, у другій половині XIX ст. – початку XX ст. дану проблему вивчали: В. Перетц, Д. Багалій, Д. Чижевський В. Ерн, у 50-х – 70-х рр. XX ст. – Т. Білич, Ф. Поліщук, М. Редько. А. Пашук, із 80-х рр. XX ст. – І. Іваньо, Ю. Барабаш, В. Нічик, Є. Глива, Г. Верба, Т. Чернега, В. Роменець, Л. Ушкалов. Проте питання, пов'язане з художньою своєрідністю образу «істинного християнина» Григорія Сковороди, досі залишається недостатньо дослідженим.

Актуальність даної статті полягає у осмисленні художньої своєрідності образу «істинного християнина» у поетичній спадщині Григорія Сковороди, а тому об'єктом вивчення буде лірика Григорія Сковороди, представлена у збірці «Сад божественних пісень». Об'єктом дослідження є образ «істинного християнина».

Мета статті – виявити художню своєрідність образу «істинного християнина» у ліриці Григорія Сковороди (на матеріалі збірки «Сад божественних пісень»).

Даний аспект не можна розглядати, не враховуючи специфіку епохи Бароко. Адже світосприйняття, а з ним і концепція людини у митців XVII–XVIII ст. чітко пов'язана із філософськими впливами на літературу. Погляди представників культури бароко на світобудову та місце людини у ній базувалися на переплетінні багатьох соціально-історичних факторів і на даних науки. Перед тогочасною людиною постала необхідність визначити своє місце у безмежному Всесвіті: до чого схилитися – до добра чи зла, світла чи темряви: що обрати – безгріховність чи спокусу, життя чи смерть. Як результат – людина постійно відчуває дисбаланс, невпевненість, сумніви щодо свого життя, свого вибору. Тогочасна література була апокаліптичною саме через відчуття наближення вселенської катастрофи, «Страшного суду». Такі тенденції вплинули і на духовні пошуки ліричного героя збірки «Сад божественних пісень» Г. Сковороди.

Л. Ушкалов відзначає, що для поета існує єдина можливість порятунку душі від бездуховності, це - пізнання самого себе» [5]. Адже той, хто пізнає себе, пізнає й Бога.

Для Г. Сковороди цінність має «внутрішня людина», її душа. «Царство Боже всередині нас – заявляє мислитель. – Щастя у серці, серце в любові, любов же в законі вічного». [2]. Тобто щастя, до якого прагне людина, визначається н внутрішнім душевним станом і не пов'язане зі світом матеріальних речей: «Щастя наше є світом душевним, але цей світ не відноситься до якоїсь речовини; він не золото, ні срібло, ні дерево, ні вогонь, ні вода, ні зірки, ні планети» [3, с. 24].

Г. Сковорода вважав, що є дві природи – видима й невидима. Невидиму природу допомагає нам пізнати через свій символічний світ Біблія. Тому у ліриці Г. Сковорода постійно звертається до опису природи, яку створив Деміург. Звідси й назва – «Сад божественних пісень».

Образ істинного християнина у збірці Григорія Сковороди концептуально пов'язаний із явищем богоцентризму у літературі Бароко. Замість традиційних східних та античних концепцій ритуального зв'язку з вищими силами християнство дало віруючій людині концепцію духовного зв'язку з Богом. Це обумовило певний ліричний настрій християнської літератури, в основі якої лежить уявлення про особистісний зв'язок між Богом і людиною. Таке бачення є надзвичайно важливим для Г. Сковороди. У XVIII столітті люди стали особливо відчувати її через руйнування багатьох вікових традицій, які, попри всі історичні катаклізми, об'єднували українців. Зберегти свою ідентичність за межами своєї землі та у відриві від своїх коренів – таким був новий досвід, який мислитель, повернувшись, приніс в Україну. Він звів його на рівень сенсу людського існування взагалі, розробивши принципи людської особистості, які дозволяють їй бути собою у будь-яких обставинах життя. Джерелами вчення Г. Сковороди, яке знайшло своє ліричне вираження в його поетичних творах, були сократична філософія та християнська релігія [3].

Концепція істинного християнина як того, хто долає самотність шляхом *духовного єднання* зі світом, із природою яскраво виражена у збірці. У ліриці Г. Сковороди таке єднання потрібне, щоб відобразити радикальне перетворення сутності людини, у результаті якого вона перестане бути відданою зовнішньому й буде прислухатися до свого серця, пізнаючи таким чином Божественну істину. Загалом сократично-християнська антропологія Г. Сковороди вилілась у вчення про “істинного християнина”, який зберігає свою ідентичність і свободу (незалежність від будь-якого зовнішнього впливу) шляхом застосування особливого типу самопізнання, а саме – символічного. Отже, міркування автора про духовне зростання людини й обумовили необхідність звернення Г. Сковороди до художнього способу викладу своїх думок у поезії.

Автор збірки «Сад божественних пісень» у руслі тогочасної традиції звертається до алегоричного образу саду. Він прагне подолати прірву між церковною та традиційною народною символікою, наявність якої виявилась у XVIII ст., коли церква поступово перетворювалася на державний інститут. Таким чином, поет намагається запобігти такій тенденції.

На думку митця, важливо виявити дійсне вираження світосприйняття людей та їхнє ставлення до світу, що виражається у настрої. Саме таким чином має відбутися перетворення у душі людини. Тому головне завдання автор вбачає у створенні відповідного настрою – радості, веселості серця, завдяки особливому використанню мовних конструкцій.

У пісні 4-ї «Саду божественних пісень» піднесений настрій створюється завдяки широкому використанню риторичних вигуків і рефренові, взятому, як і епіграф, зі стихів на великому повечір'ї: «яко с нами Бог!» центральний персонаж постає в зіткненні суперечностей: «Господь бо, сотворшіи вѣки, живет нынѣ с человекѣки», «огнь сѣна не поपालяеш», через які усвідомлюється унікальність і парадоксальність приходу у світ Божого Сина. Різдво Христове знаменує народження свободи в серцях людей – вогню, який «попалить супостаты» [1, с. 63–64].

У Пісні 5-ї розробляє мотив Різдва через низку контрастів: вертеп (печера) замість небес, у яслах Той, кого неспроможне «вмѣстити и небо небес». Образ вогню переходить тут в образ «всегорящего сердца», а духовна еволюція християнина зображується символічно, з використанням поетичних образів худоби біля вифлеємських ясел:

И, хоть как скот безсловесный,
Из-под Христа сѣно ядим.
Поколь, в мужа совершенна
Взросши, возможем блаженна
Самаго Бога вкусить [2, с. 63–64].

У цих рядках Г. Сковорода спрямовує читача до більш глибокого сенсу: лише той осягне таємний смисл, хто прийме самого Бога до свого серця, а не лише, як безмовна худоба, з'їсть сіна з-під ясел маленького Христа. Кожна людина має спрямовувати своє життя до Творця, намагатися побачити та зрозуміти таємну, приховану суть, а не обмежуватись лише тим, що лежить на поверхні.

Міркування ліричного героя пов'язані із життєвими віхами Ісуса Христа у земному житті. Наприклад, у Пісні 6 представлено богоявлення – хрещення Спасителя від Іоана Предтечі, а у піснях 7-ї та 8-ї возвеличується воскресіння Христове, хоча й дані поетичні зразки мають пасійний, тобто страждальний, характер. Таким чином, перед нами постає образ першого істинного християнина, що прийняв Хрещення на ріці Йордані від Іоана Хрестителя, – Ісуса Христа.

У піснях «Божественного саду» Григорія Сковороди постає мотив – страждання Ісуса Христа на Голгофі. Його лірика насичена символами, частково взятими з євангельської розповіді (жовч, терновий вінець, хрест), частково пов'язаними з притчевою символікою (зерно, яке, покладене в землю, дає щедрій врожай). Пісня 15-а присвячена Великій Суботі, спокою перебування у гробі Відкупителя.

Отже, об'єктом зображення ліричних пісень Г. Сковороди є внутрішній світ людини у повній гармонії зі зовнішнім світом. Саме таким має бути істинний християнин. Ліричний герой міркує про єднання з Богом, про містичні підвалини буття, пов'язані із дивом Божественного творіння цілого світу. Він цілком усвідомлює, що перетворення людини із зовнішньої на внутрішню має бути її власним розумним вибором. Таким чином, для поезії Г. Сковороди характерним є не лише містичний, але й раціональний аспект. Це поєднання є за своєю сутністю та за своїм механізмом символічним, тому, зокрема, лірика Г. Сковороди містять багато яскравих мовних елементів, що надають його поезії особливого національного колориту, що самобутньо виділяється на тлі української літератури XVIII століття.

Образу істинного християнина яскраво постає у Пісні 1-ій «Сада божественних пісень», де осмислюються аспекти, пов'язані із християнством. Ключову роль у вивченні даної проблеми відіграє епіграф із Святого Письма: «Блаженны непорочн[ы], в путь ходящ[и] в законѣ Г[осподнем]» [2, с. 60]. Заклик до твердої християнської віри трактується крізь призму образу віруючого, яким є «істинний християнин». Це той, хто «блажен», бо «Посвятил себя Христови» [2, с. 60].

Іноді образ істинного християнина набуває рис святого:

День, ночь мыслит в его слов,
Вся иго благое и бремя легкое,
К сему обык, к сему навик.
О, жребій сей святыи! [2, с. 60].

У ліриці знаходимо елементи проповіді, які мали б актуалізувати «внутрішню людину», яка має думати про Христа, про свій шлях і жити заради Царства Небесного, самовдосконалюватись.

Пісня 9-а – це один із прикладів філософського трактування поглядів поета на особисту свободу та життєві пріоритети з використанням символів циркуля та магніта:

Так и мнѣ волность одна есть нравна
И безпечальный, препростый путь.
Се – моя вѣра в житиї главна;
Весь окончится мой циркуль тут [2, с. 66].
Життєвий вибір ліричного героя пов'язаний із Творцем:
Ты святыи Боже и вѣков творец,
Утверди се, что сам создал.
При Тебѣ может все в благій конец
Так попасти, как к магниту сталь [2, с. 66].

Новаторство Григорія Сковороди у цих рядках полягає у сміливому порівнянні: як до магніту тягнеться сталь, так і до Бога повинна тягнутися людина. Людське життя уподібнюється колу, яке утворюється за допомогою циркуля. Людина ж яка керує своїм життям, уподібнюється не колу, накресленому циркулем, а самому циркулю.

Пісня 20-а – це поетична інтерпретація біблійного міфу про міста Содом і Гоморру, що були спалені Божим гнівом за аморальність і розпусту. Із усіх врятувалися лише Лот зі своїми доньками, а його грішна дружина перетворилася на соляну глибу. Ось чому Г. Сковорода закликає до моральної чистоти. Він чітко характеризує «істинного християнина», дає проповідницькі настанови на праведний шлях, чітко розтлумачує, що є для віруючого справжня його «броня» та «стіна», та що духовний центр цього всього – його чисте серце:

... Не нужен шлем на шею,
Не нужна ему война.
Непорочность – то его броня,
И невинность – алмазна стѣна,
Щит, меч и шлем ему сам Бог [2, с. 77].

У Пісні 22-ій, що збереглася в четвертому томі автографів Г. Сковороди під назвою «Помни послѣдня...», звучить моральна настанова до праведного життя: «Естли ж на пѣскѣ твоихъ стать хором, / От лица земли вихр разметет» [3, с. 80].

Це, власне, становить критерій відмінності між внутрішньою (моральною) людиною і зовнішньою (аморальною). Григорій Сковорода у своїй збірці, так само як і інші митці в добу Бароко, намагався збагнути неосяжне, таємне, досягнути суть буття. Саме цим і насичена його лірика – незвичайними символами, що дозволяють бачити світ та речі по-новому, новаторськими порівняннями, алегоріями. Образ ліричного героя, духовної особистості у кожному творі дає моральні настанови, повчає читача.

Поезія Григорія Сковороди наскрізь просякнута самопізнанням, а оскільки зовнішня людина – є внутрішня людина, то і Богопізнанням. Біблія, на думку митця набула Божою премудрістю, для лікування душевного світу, не виліковного жодними земними ліками. Незважаючи на песимістичні настрої барокової літератури, у Григорія Сковороди присутні більш піднесені настрої, він вірить у подолання гріха за допомогою сильної християнської віри.

Художня своєрідність образу «істинного християнина» у ліриці Григорія Сковороди полягає в тому, що він є символічним вираженням людини, яка подолала прірву самотності шляхом символічного (саме тому йдеться саме про образ, а не про поняття) самоперетворення з зовнішньої людини на внутрішню. Таке перевтілення досягається шляхом застосування певних художніх засобів (антитеза, проста алітерація тощо), які розуміються й використовуються Г. Сковородою не просто як художні засоби, метою яких є отримання естетичної насолоди, а, в першу чергу, як дієві моральні за своєю суттю засоби, що мають на меті створення в душі людини відповідного морального настрою.

Григорій Сковорода захоплювався біблійними текстами, їх образністю, що й вплинуло на створення ним наставницьких, моралістичних символів та образів, серед яких чільне місце займає постать істинного християнина. Для ліричного героя Біблія є нескінченним джерелом творчості, мудрості та знань. Усі свої помисли він пов'язує зі Святим Письмом, тому життя за Божими законами не є обтяжливими. Пізнати Бога для ліричного героя означає пізнати людину, тому що через неї Він (Бог) бачить себе. Він відмовляється від матеріальних засобів оборони свого життя, уповаючи на чисте серце та духовний зв'язок з Богом.

Ліричний герой не шукає Творця, бо він не залишає Його ні в помислах, ні в діях. На думку Г. Сковороди, самопізнання світу через посередництво людини – це очі Господні.

Анотація. В статті розглядається художественне своєобразие образу «істинного християнина» в лирике Григорія Сковороди (на матеріалі збірки «Сад божественныхъ песен»). Даний аспект досліджується з урахуванням мировоззренчих тенденцій епохи Бароко і власне філософських ідей самого мислителя.

В роботі розкривається образ людини, який подолав пропасць самотності шляхом символічного самопреображення з зовнішньої людини на внутрішню.

В статті художественне своєобразие образу істинного християнина пов'язано з ідеями геоцентризму, що домінували і в літературі, і в філософії XVII–XVIII вв.

Ключевые слова: образ, лірика, внутрішній чоловік, символ, самопізнання.

Abstract. The article deals with the artistic peculiarity of the image of the «true Christian» in the lyric of Gregory Skovoroda (on the material of the collection «The Garden of Divine Songs»). This aspect is studied taking into account the ideological tendencies of the Baroque era and the philosophical ideas of the thinker himself.

The work reveals the image of a person who has overcome the abyss of loneliness by means of symbolic self-transformation from an external person to the inner one.

In the article, the artistic peculiarity of the image of a true Christian is connected with the ideas of geocentrism, which dominated both in literature and philosophy of the seventeenth and eighteenth centuries.

Key words: image, lyric, inner person, symbol, self-knowledge.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ушкалов Леонід. Українське барокове богомислення / Леонід Ушкалов. – Харків: «Акта», 2015. – 221 с.
2. Сковорода Григорій. Повна академічна збірка творів / За ред. Леоніда Ушкалова. – Х.: Майдан, 2010. – 1400 с.
3. Градовський Анатолій. Творчість Г. Сковороди у контексті європейського бароко [Текст] / Анатолій Градовський, Максим Галушко // Українська література в загальноосвітній школі. – К., 2015. – № 4. С. 6–9.
4. Сковорода Г. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи. – К., 1983. – 451 с.
5. Чижевський Дмитро. Історія української літератури: Від початків до доби реалізму. – Тернопіль: Феміна, 1994. – 480 с.
6. Чижевський Дмитро. Український літературний барок: Нариси. – Харків: Акта, 2003. – 460 с.

УДК 81'373.613=133.1=161.1

ЗАПОЗИЧЕННЯ ГАСТРОНОМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ

О. С. Крячек, І. Ю. Проценко

Анотація. У даній статті представлена інформація про запозичення гастрономічної лексики в сучасній французькій та російській мовах. Розглядаються найбільш ефективні причини запозичення та їх види.

Ключові слова: французька гастрономія, гастрономічний дискурс, запозичення, причини, види.

1. Вступ. Французька кухня, не зважаючи на свою самотність, оригінальність, переймала досвід і традиції кулінарії інших країн. Французька кухня по праву вважається національним багатством і навіть особливою французькою філософією. У Франції вперше з'явилися та досягли досконалості багато основоположних понять сучасної кухні. Розвиваючись протягом багатьох століть, гастрономічна лексика змінювалася, зазнавала різні впливи інших мов і різних історичних процесів. Ці мовні тенденції ми можемо помітити, завдяки способам поповнення гастрономічного словника. Це зазначилося французькою мовою і спричинило появу багатьох нових слів, так званих запозичень. Під запозиченням розуміється «елемент чужої мови (слово, морфема, синтаксична конструкція й т.п.), перенесений з однієї мови в іншу в результаті контактів мовних, а також сам процес переходу елементів однієї мови в іншу» [1]. Причина проникнення іноземного слова – це в тому числі відсутність відповідного поняття в лексиконі того чи іншої мови.

Завдяки опублікованій у 2010 році бюлетені «Барометр Здорового Харчування INPES» (Institut national de prévention et d'éducation pour la santé), наочно показані деякі результати досліджень, отримані при зіставленні уявлень і практики харчування у Франції між 1996 і 2008 років. Було опитано 4714 осіб у віці від 12 до 75 років. Якщо в 1996 р. «Їжа» в розумінні дорослих французів була «процесом, необхідним для життя», то в 2008 р. 9 осіб з 10 в поняття «кухня» включають «здорове харчування» і «спілкування». Таким чином, ми можемо простежити зміну ставлення французів до їжі [2].

Існує ряд подій і явищ, які безпосереднім чином беруть участь в утворенні нових лексичних одиниць. До таких можна віднести, наприклад, прихильність французів до здорового харчування і способу життя, особливе ставлення до їжі й застільному етикету, а також багата історія французької гастрономії.

Об'єктом дослідження виступають запозичення гастрономічної лексики французької та російської мов.

Предметом дослідження є процеси формування запозичень як спосіб словотворення у сучасній французькій та російській мовах.